

Nr 21

Konstitutionsutskottets utlåtande i anledning av motioner om begränsning av antalet ledamöter i landsting.

I de likalydande, till konstitutionsutskottet hänvisade motionerna nr 352 i första kammaren av herr *Hilding* och nr 427 i andra kammaren av herr *Tobé m. fl.* hemställes, »att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t begära en snabbutredning om regler för begränsning av antalet ledamöter i de större landstingen, vilka regler bör äga giltighet redan vid 1966 års landstingsval».

Beträffande motiveringen får utskottet, i den mån redogörelse inte lämnas i det följande, hänvisa till motionen i andra kammaren.

Gällande ordning

Antalet landstingsmän har i landstingslagen begränsats nedåt men inte uppåt. Enligt 12 § skall varje landsting ha minst 20 ledamöter. Det närmare antalet beror av folkmängden och antalet valkretsar inom landstinget. Sålunda skall enligt 10 § för varje valkrets väljas dels oavsett dess folkmängd en landstingsman, dels därutöver efter folkmängden en landstingsman för varje påbörjat tal av 5 000.

För primärkommunernas del begränsar kommunallagen antalet fullmäktige både uppåt och nedåt. Sålunda har kommunerna i 5 § indelats efter folkmängden i fem kategorier, för vilka särskilda gränser för antalet fullmäktige angetts. I de minsta kommunerna kan fullmäktige begränsas till 15 ledamöter; i de största kan de uppgå till 60. För Stockholm gäller enligt dess särskilda kommunallag, att stadsfullmäktige skall vara 100.

Om landstingens ledamotsantal under den nu löpande mandatperioden, 1963—66, och under den föregående, 1959—62, lämnas uppgifter i landstingsutredningens betänkande (SOU 1963: 64, bilaga 1). Därav framgår, att inte mindre än 13 av rikets 25 landsting har ett ledamotsantal, som överstiger den för primärkommunernas fullmäktige fastställda maximisiffran 60. Störst är Stockholms läns landsting med 115 ledamöter. De båda minsta landstingen, Kalmar läns norra och Gotlands läns, har resp. 22 och 23 ledamöter. Ökning av ledamotsantalet mellan de båda mandatperioderna visar 15

landsting. Stockholms, Malmöhus och Gävleborgs läns landsting ökade med resp. 17, 18 och 12 ledamöter. Minskning visar 4 landsting, samtliga med bara en eller två ledamöter.

Landstingsutredningen

Landstingsutredningen, som tillkallades år 1962 för en allmän översyn av landstingens organisation och arbetsformer, har i sitt nyssnämnda betänkande berört frågan om landstingens ledamotsantal men inte framlagt något förslag i ämnet, då det ansetts falla utanför utredningsuppdraget. Utredningen finner, att spørsmålet bör bli föremål för särskild prövning. Här om anföres (s. 123):

Det kan ej anses ingå i utredningens direktiv att föreslå någon ändring av nu gällande bestämmelser beträffande antalet landstingsmän, men det synes utredningen önskvärt att bestämmelserna i fråga (10—12 §§ LL) blir föremål för särskild prövning. Framför allt är det önskvärt att detta sker för de landsting, vilkas landstingsområden för närvarande undergår en sådan markant folkökning, att antalet landstingsmän automatiskt ökar representationernas storlek så mycket, att de blir oformliga i förhållande till de landstingskommunala uppgifternas omfattning och innehåll. Spørsmålet bör, om inte förr, bli aktuellt vid den översyn av länsindelningen, som skall göras av särskilt tillkallad utredningsman och som kan få en avgörande betydelse för den landstingskommunala indelningen. Möjligen skulle en skala av samma typ som finnes för fullmäktige i primärkommunerna (5 § KL) kunna tjäna som förebild för landstingens del. Författningsutredningens förslag till nytt statsskick aktualiserar eljest landstingets ställning som valkorporation för valet till riksdagens första kammare.

Remissyttranden över landstingsutredningens betänkande

I remissyttranden över landstingsutredningens betänkande upptas frågan om begränsning av antalet ledamöter i landsting av 4 länsstyrelser, 9 landsting samt Svenska landstingsförbundet. Samtliga instämmer i utredningens uttalande, att spørsmålet bör bli föremål för särskild prövning. Två synpunkter anlägges allmänt på frågan, nämligen dels att en alltför vid ledamotskrets minskar landstingens möjligheter att arbeta effektivt och öva verkligt inflytande över sin förvaltning, dels att församlingen inte bör vara större än att i princip alla ledamöter kan beredas tillfälle att delta i utskottsarbetet.

Länsindelningsutredningen upplyser i sitt remissyttrande över betänkandet, att den kommer att upptaga den berörda frågan till prövning, om detta inte sker i annan ordning. Utredningen uttalar:

Utredningen torde vara oförhindrad att pröva den av landstingsutredningens väckta frågan angående begränsning av antalet landstingsmän. I de åt utredningen givna direktiven har nämligen departementschefen uttalat, att

utredningen vid förslag till ändringar i länsindelningen bör ta ställning till de lagstiftnings- och andra författningsfrågor, som sammanhänger med genomförandet av föreslagna ändringar, ävensom till organisatoriska, ekonomiska och andra åtgärder, som kan aktualiseras av ändringarna.

Därest detta icke sker i annan ordning kommer länsindelningsutredningen sålunda att i sitt fortsatta arbete ta ställning till frågan, huruvida nuvarande regler i landstingslagen beträffande bestämmande av antalet landstingsmän bör ändras.

Proposition nr 61

Förslag till reformer på grundval av landstingsutredningens betänkande har av Kungl. Maj:t framlagts i proposition nr 61 till årets riksdag, varöver utskottet denna dag avger utlåtande, nr 20. I propositionen har antecknats, att länsindelningsutredningen förklarat sig ämna ta upp frågan om begränsning av antalet ledamöter i landsting under sitt fortsatta arbete, om frågan inte behandlas i annat sammanhang. Departementschefen uttalar i anslutning härtill, att frågan enligt hans mening hör nära samman med eventuell ny länsindelning och därför lämpligen bör övervägas av länsindelningsutredningen.

Motionerna

I förevarande motioner — som alltså väckts under den allmänna motionsfiden och inte i anslutning till proposition nr 61 — antecknas huvudpunkterna i gällande regler samt landstingsutredningens uttalande i ämnet. Här efter anföres, att det framstår som angeläget att en begränsning av antalet landstingsmän införes redan till nästa landstingsval. Motionärerna anmärker, att frågan i viss mån kompliceras av den omständigheten, att vissa landstingsvalkretsar gemensamt utgör valkretsar vid förstakammarval, men anser, att dessa svårigheter bör kunna överbryggas. Åtminstone provisoriska regler bör kunna föreligga vid 1966 års landstingsval.

Utskottet

Den i förevarande motioner upptagna frågan om begränsning av antalet ledamöter i landsting har erhållit allt större aktualitet under senare år. I sitt år 1963 avgivna betänkande uttalade sig landstingsutredningen för att spørsmålet blir föremål för särskild prövning. I ett stort antal remissyttranden över betänkandet har understrukits det angelägna i att frågan upptas till övervägande. Av proposition nr 61 till årets riksdag ävensom länsindelningsutredningens remissyttrande över nämnda betänkande framgår, att denna utredning kommer att behandla spørsmålet under sitt fortsatta arbete.

Även utskottet anser det angeläget, att frågan om antalet ledamöter i landsting blir föremål för prövning. Utskottet kan emellertid inte finna, att sådana provisoriska regler är påkallade, som motionärerna åsyftar. Resultatet av länsindelingsutredningens arbete bör avvaktas.

Utskottet hemställer sålunda,

att motionerna I: 352 och II: 427 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Stockholm den 6 april 1965

På konstitutionsutskottets vägnar:

GEORG PETTERSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Georg Pettersson, Torsten Andersson, Damström, fru Segerstedt Wiberg, herrar Sveningsson, Erik Olsson, Carl Albert Anderson*, Dahl, Dahln och Hernelius;

från andra kammaren: herrar Nilsson i Östersund, Henningsson, Wahlund, Magnusson i Tumhult, Johansson i Trollhättan, Larsson i Luttra*, Andersson i Billingsfors, Andersson i Storfors, Keijer* och Werbro*.

* Ej närvarande vid justeringen.